

Meester

mogen we kiezen?

In het kader van het topic 'Zet je vak op de kaart' wil ik je als docent LO graag een voorbeeld geven vanuit het speciaal onderwijs. In mijn 25-jarig dienstverband heb ik in alle afdelingen (leeftijd, niveau) van de school gewerkt, de laatste jaren voornamelijk in vmbo- en vso-praktijkgerichte groepen. Daar is het idee van keuzelessen/keuzeweek ontstaan.

TEKST EN FOTO'S JASPER LEUVERINK

Mijn naam is Jasper Leuverink en ik ben deze zomer 25 jaar in dienst van De Berkenschutse, een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs te Heeze, die van oudsher een nauwe samenwerking heeft met Kempenhaeghe: een expertisecentrum voor epileptologie, slaapgeneeskunde en neurocognitie. Op school zitten leerlingen tussen 4 en 20 jaar met een niveau van zeer moeilijk lerend tot en met havo/wvo. De Berkenschutse is een Cluster 3-school voor langdurig zieke kinderen (lzk). De Berkenschutse is gespecialiseerd in het lesgeven aan- en ambulantly begeleid van leerlingen:

- met epilepsie
- die langdurig ziek zijn: andere neurologische en somatische aandoeningen waardoor ze langdurig chronisch ziek zijn
- met autisme spectrum stoornis (ASS): bij leerlingen die op havo- of vwo-niveau functioneren.

Leerlijnen

Uitgangspunt in onze leerlijnen binnen het vmbo en vso is het Basisdocument bewegingsonderwijs en het Basisdocument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het VO. Alle leerlingen binnen het vmbo en vso krijgen twee lessen lichamelijke oefening per week. Het jaarplan is zo ingericht dat gedurende drie weken één of twee leerlijnen aan bod komen. Bijvoorbeeld zes leerlijnlessen doelspelen of drie lessen stoeispelen (judo) in combinatie met drie lessen zwaaien (turnen). De ervaring leert dat het thema voor bijna alle leerlingen aantrekkelijk blijft. Het houdt hun motivatie in stand, want ook al is een thema niet favoriet, het is te overzien. De vierde week is de keuzeweek. Daarmee wordt een blok op een uitnodigende manier afgesloten.

Keuzeweek

Tijdens de keuzeweek ligt het accent nadrukkelijk op het bewegen regelen, samenwerken, helpen, opruimen en spelregels. Daarnaast komen in deze keuzeweek ook vakoverstijgende doelen als jezelf presenteren, een keuze maken, opkomen voor jezelf, aardig zijn (sociaal gedrag) en taakaanpak, uitgestelde aandacht, hulp vragen, samenwerken (leren leren) aan bod. Zaken waarvoor in het speciaal onderwijs extra aandacht zeker nodig is.

Structuur

Onze leerlingen hebben veel baat bij een goede en heldere structuur in de keuzeweek. Een les tijdens de keuzeweek verloopt altijd volgens de volgende stappen:

- 1 spel kiezen
- 2 uitleggen
- 3 vragen stellen
- 4 materialen/teams
- 5 starten
- 6 opruimen.

Deze steekwoorden staan op het whiteboard. Als leerlingen deze werkwijze begrijpen kunnen we meestal twee keer per les deze cyclus doorlopen. Ieder steekwoord heeft zijn eigen inhoud.

- 1 Spel kiezen: iedere leerling komt aan de beurt. Sommige leerlingen willen graag voor de groep staan andere willen eerst een aantal keer zien hoe anderen het doen. De leerling is vrij in zijn keuze, ik bepaal de haalbaarheid.

Bovenbouw klassen hebben vaak al voor de les besproken wat ze willen doen en wie de spelleider zal zijn. Dit is dan wel telkens een andere leerling.

- 2 Uitleggen: probeer zo gestructureerd mogelijk het spel en jouw set regels uit te leggen. De klas is stil en luistert. Ik ben hier streng op! Zelf kies ik positie dichtbij naast, verder naast of tussen de leerlingen. Dit is afhankelijk van de mate van steun die de uitleggende leerling nodig heeft. Vaak zien leerlingen dit als een overbodige stap, "iedereen weet toch wel wat de regels van trefbal zijn!". Ik geef dan aan dat ik wel tien varianten ken, hoe weet ik nou welke het gaat worden?
- 3 Vragen stellen: als de uitleg klaar is mogen er vragen gesteld worden. Alleen als je eerst je vinger omhoog steekt en de spelleider je de beurt geeft. De klas mag niet op de vragensteller reageren.
- 4 Materialen/teams: afhankelijk van de spelkeuze worden teams gemaakt. De spelleider bepaalt hoe dat verloopt. Zelf de spelers opdelen, laten kiezen door aanvoerders, spelers 'weggeven' door aanvoerders of door loting (met speelkaarten). Deze varianten zijn in andere lessen aan bod gekomen. Als er materialen nodig zijn verdeelt de spelleider de taken. Je voert uit wat je opgedragen wordt.
- 5 Starten: iemand moet een startteken geven. Meestal is een scheidsrechter nodig. Dat kan de spelleider zelf zijn of een geblesseerde leerling die de rol van scheidsrechter krijgt. Bij bepaalde klassen kies ik ervoor om scheidsrechter te zijn. In de bovenbouw lukt het soms om zonder scheidsrechter te spelen. De klas is dan samen verantwoordelijk voor een fair spelverloop. In de bovenbouw laat ik leerlingen nadenken over aanpassingen van het spel. Wat zou je kunnen doen als het spel niet loopt, niet leeft of niet lukt. De steekwoorden daartoe zijn 'aanpassing van regels', 'aanpassing van materialen' (meer, minder, ander) en 'aanpassing van ruimte' (afmetingen, positie van materialen).
- 6 Opruimen: de spelleider verdeelt de taken. Je voert uit wat je opgedragen wordt.

Tijdens andere lessen kan ik vaak verwijzen naar wat leerlingen tijdens een keuzeweek leren. Dat na de keuzeweek een nieuw blok start is vanzelfsprekend en geeft duidelijkheid. Leerlingen ervaren het werken in blokken van drie weken gevolgd door een keuzeweek als prettig en voelen dat ze inspraak hebben in het lesprogramma. Dit bevordert de motivatie, betrokkenheid en samenwerking. 'Meester mogen we kiezen' is niet vrijblijvend, maar juist een meerwaarde in het leerproces van de leerlingen. ■

kernwoorden

speciaal onderwijs, keuzelessen, keuzeweek, stoornissen

Contact:

Jasper.leuverink@berkenschutse.nl